

FOUCAULT JELENLÉTE

ISABELL LOREY

GUNDULA LUDWIG

RUTH SONDEREGGER

FOUCAULT JELENLÉTE

**ISABELL LOREY
GUNDULA LUDWIG
RUTH SONDEREGGER**

*Szexualitás - gondoskodás -
forradalom*

TYPOTEX

Szerkesztette és az eredetivel egybevetette
Weiss János

A fordítás az MTA-PTE Kritikai Tanulmányok
Kutatócsoport programjában készült.

A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Isabell Lorey - Gundula Ludwig - Ruth Sonderegger:
Foucaults Gegenwart. Sexualität - Sorge - Revolution.
European Institute for Progressive Cultural Policies,
Wien-Linz-Berlin-London-Zürich-Málaga,
transversal texts, 2016

transversal texts explicitly supports copyleft practices.
All contents, both original texts and translations,
are subject to the copyright of their authors,
but may be copied and reproduced by any means
for any kind of non-commercial and non-institutional
use and distribution, whether private or public.

Hungarian translation © Blandl Borbála, Boros Bianka,
Czétány György, Grósz Eszter, Kővári Sarolta,
Weiss János, 2021

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2021
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 126 3

TARTALOM

BEVEZETÉS (*Blandl Borbála fordítása*) 7

Gundula Ludwig / A SZABADSÁG ÍGÉRETE

ÉS A HATALOM TECHNOLÓGIÁI

(*Grósz Eszter – Kővári Sarolta fordítása*)

A szexualitás-diszpozitívum átalakulásai és a neoliborális állam iránti vágy	13
Bio-hatalom, államiság és szexuális politikák a kapitalista társadalmi formációkban	16
A neoliberalizmus mint antidemokratikus, erőszakkal teli kormányzási mentalitás	22
<i>A neoliberalis kormányzási mentalitás mint antidemokratikus projektum</i>	24
<i>A neoliberalis kormányzási mentalitás mint erőszakkal teli projektum</i>	27
A szexualitás-diszpozitívum flexibilizálása mint a neoliberalis kormányzási mentalitás eleme	31
<i>A különbségrendszerek neoliberalis optimalizálása</i>	33
<i>Heteronormativitás és heteronormalizáció</i> ...	39
<i>Vágyakozás egy antidemokratikus, erőszakkal teli államra</i>	43
A szabadság ígérete és a hatalom technológiái	52

Ruth Sonderegger / FOUCAULT CINIKUSAI.
ÚTON EGY KREATÍV ÉS AFFIRMATÍV KRITIKA FELÉ

(Boros Bianka – Czétány György fordítása)

Vajon Foucault csak a fegyvelmező praktikák íránt érdeklődik?	55
Kritika és ellenállás, amelyek hatalmi effektusokból eseményeket hoznak létre	57
A kritika és az ellenállás koncentrációdása a <i>parrhésziában</i>	66
A szokatlanná tevés cinikus praktikái	75
A kritikai beállítottság mint a kormányzat állhatatos és leleményes elutasítása	88

Isabell Lorey / A FORRADALMI GYAKORLATOK

VISSZATÉRESE AZ INFINITÍV JELENBEN

(Blandl Borbála – Weiss János fordítása)

.....	93
A jelenkor történészei	94
Nietzsche, történelem, esemény	97
A harcok visszatérése	104
Az infinitív jelen	105
A jelen korszerűtlen tartama	109
Kísérletezés jövő nélkül	113
A kritika és az aktuális	115
A keletkezés és a visszatérés ontológiája	119
A részvételi demokrácia visszatérése	122

Irodalom

Életrajzi jegyzetek

Terminológiai szótár

UTÓSZÓ (Weiss János)

BEVEZETÉS

Ezzel a könyvvel Foucault jelenlétét vesszük célba. Nem azért tesszük ezt, mert Foucault ma, több mint harminc évvel halála után még mindig a legtöbbet idézett értelmiségiek egyike. Inkább azt szeretnénk felmutatni, hogy Foucault gondolatai fontosak sajátos jelenünk megértéséhez és kritikájához, és nem kevésbé fontosak a jelen általában vett politikai kategóriaként való megértéséhez is.¹ Foucault saját jelenének tör-

¹ Ez a közös érdeklődés Foucault jelenléte iránt „A hatalom elemzése Foucault után: Milyen hatalmi formák urálnak minket? A szuverenitás és az életerő jelene és jövője. Negyven évvel a *Felügyelet és büntetés után*” című konferencia során vált számunkra világossá, amelyre 2015. június 18-20-án került sor a Wiener Depotban. Az ezen a konferencián tartott előadásaink alkotják e kötet három fejezetének alapjait. A konferencia megszervezéséért ezúton is köszönetet mondunk Gerhard Unterhurnernak (Institut für Wissenschaft und Kunst), valamint Robert Nigrónak és Marc Röllinek (Zürche Hochschule der Künste). Továbbá szeretnénk köszönetet mondani a jelen kötet kiadásának finanszírozásáért az Akademie der Bildenden Künstének és az Osztrák Tudományos

ténészeként a következőket írta: „Mi vagyok én tulajdonképpen, aki ehhez az emberiséghez tartozom, ehhez a rojthoz, ehhez a mozzanathoz, az emberiségnek ehhez a pillanatához, amelyik általában véve az igazság uralmának, különösen pedig az igazságok uralmának van alávetve?”² A magát időtlennek mutató „igazság analitikájával” „a jelen ontológiáját [...], az aktualitás ontológiáját, a modernség ontológiáját, önmagunk ontológiáját” állította szembe.³ Ezzel nem csak a kánon szerint a jelentől maximálisan távol eső történelem és ontológia új értelmezési lehetőségeit tárta fel. Foucault azt is világossá tette, hogy számára mint a jelen történésze és genealógusa számára többről van szó, mint történetileg tájékozott kordiagnózisról és a jelen kritikájáról. Az ő történelme és genealógiája végső soron arról szól, hogy mely törések mentén változtatható meg és rakható össze újra a jelen.

Foucault-nak ezeket a megfontolásait ragadjuk meg és gondoljuk tovább a „szexualitás”,

Akadémiának, akik Gundula Ludwig APART-ösztöndíjával támogatták a publikációt.

² Michel Foucault: *Was ist Kritik?* [1978]. Berlin, Merve, 1992. 27.

³ Michel Foucault: *Die Regierung des Selbst und der anderen. Vorlesung am Collège de France. 1982-1983.* Frankfurt am Main, Suhrkamp, 2009. 39.

a „gondoskodás” és a „forradalom” fogalmi mentén - elméleti-elemző és politikai szándékkal: a kormányzási mentalitás fogalmának queer-teoretikus perspektívából való továbbgondolására éppúgy javaslatot teszünk, mint Foucault nem-lineáris jelen-értelmezésének a demokráciáról szóló új keletű vitákba való bevonására. Foucault a jelen sajátos analitikájának, amely alatt a törések felkutatását is értjük, folytatására tett politikai javaslatának elfogadása azt jelenti, hogy Foucault jelenlétét kutatjuk fel azokban a (kollektív) gyakorlatokban, amelyekkel általában visszautasítják a kormányzási technikákat. Ezenkívül a foucault-i kritikai magatartás annak felmutatására kötelez, hogy a visszautasítás e mozgalmaiban hogyan találják ki a szubjektivizálás más módjait és a politikai új formáit.

Ebben a kötetben a kormányzási mentalitás foucault-i fogalmát egy queer-feminista perspektívában fejlesztjük tovább. Nyilvánvalóvá tesszük, hogy az állam és a kapitalizmus nem gondolható el a szexualitáshoz való viszony nélkül: a szexualitás jelenlegi neoliberais stratégiája nemcsak egy antiszociális társadalmat, hanem az államiság antidemokratikus és erőszakos formáját is létrehozza. A szexuális politikák kormányzási módokként alakítják a társadalmi valóságot; nem egyszerűen a neoliberais kor-

mányzási mentalitás és államiság mellékhatásai. A liberális állam sokáig merev heteronormativitással kormányzott, a mai rugalmasabb „heteronormalizálás” viszont hozzájárul ahhoz, hogy a kormányzási technikákat önmagunkra irányuló technikákra fordítsuk le, és felkeltsük az állam iránti vágyat.

Ha túl akarunk lépni a jelenkori szubjektivizálódási módokon (amelyekben az emberek a fegyelmezést általában szabadságként és önmagukért viselt felelősségként is megélik és affirmálják), akkor kézenfekvő visszanyúlni Foucault önmagunkról és másokról való gondoskodásról szóló elmékedéseire. A *parrhésziával* - a veszélyes körülmények között történő bátor kritikai beszéddel - való foglalkozást értelmezhetjük a kritikáról szóló megfontolások folytatásaként is. Különösen a szokások szokatlanná tevésének cinikus *parrhészia*-gyakorlatai tekintetében tudunk kialakítani olyan lehetőségeket, amelyek alapján a (jelenkori) cinikusok kimozdulhatnak a nem megkérdőjelezett és többé már nem észlelt fegyelmezési viszonyok közül, miközben új praxisokat találhatnak ki. A kritika cinikus voltát nem tarthatjuk elitistának és távolságtartónak, mint Boltanski vagy Rancière, sem nyomorúságosnak, a tagadásra és hiányra fixáltak - ahogyan Latour, Badiou, Sloterdijk és sokan mások vélik.

Épp ellenkezőleg: a cinikus kritika ki, illetve fel akar találni valamit, amit affirmálni tud.

A jelen történészeként Foucault számol a forradalommal, de nem a forradalomhoz való visszafordulással, hanem a forradalom visszatérésével és megismétlődésével. Egyszer egy Deleuze-ről szóló recenziójában használta az „infinítív jelen” fogalmát, egy olyan fogalmat, amellyel a jelen korszerűtlen értelmezését tudta kibontani. Az ehhez kapcsolódó, a forradalmi jelen történetéből kifejlesztett „jelenléti demokrácia” fogalma túllép a demokrácia liberális formáján. Szembefordul a politikai képviselő paradigmájával, de anélkül, hogy a demokráciát az államhoz kötné, és ígéretét a jövőbe tolná ki. A jelen ontológiájának foucault-i fogalma a szakaszosan fennálló és vissza-visszatérő házfoglalási és demokrácia-mozgalmak forradalmi praxisában válik valósággá.

Ez a kötet a kormányzási mentalitás, a magunkról és a másokról való gondoskodás, valamint a forradalom tanulmányozásával határolódik el az olyan megközelítésektől, amelyek a foucault-i önmagunkról való gondoskodást egyéni (esztétikai) önmegvalósításként és a jövőbeni egyéni szabadság ígéreteként fogják föl. Ilyen ígéreteknak tekinthetők mindenekelőtt azok a neoliberais kormányzási technológiák,

amelyeket Foucault-ból kiindulva kritizálnunk, és amelyek megváltoztathatóságát vizsgálunk kell. Ugyanakkor ez a kötet visszautasítja azokat a javaslatokat is, amelyek Foucault gondolkodását a neoliberalizmussal való naiv cinkosságra redukálják.⁴ Mi ezzel szemben azt akarjuk felmutatni, hogy hogyan és mely helyeken gyakorolhatunk kritikát a jelen fölött, Foucault segítségével, hogy ily módon újra kitalálhassuk a jelent.

Blandl Borbála fordítása

⁴ Vö. Daniel Zamora - Michael C. Behrent (szerk.): *Foucault and Neoliberalism*. Cambridge (Malden), Polity Press, 2015.